

Nieuwsblad van Noord-Oost Friesland - Woensdag 4 oktober 2006

''Geen boterham, maar een deftige burgerpot...''

Fragmenten uit de historie van herberg 'De Roskam' of 'Posthuis' te Buitenpost

**Door Dirk Reinder Wildeboer te Buitenpost.
Secretaris van de Stichting Oud-Achtkarspelen.
Tel. 0511-541920; e-mail: d.r.wildeboer@hetnet.nl**

Buitenpost heeft enkele eeuwenlang ook een befaamde herberg gehad, t.w. "De Roskam" aan het kruispunt van de rijksstraatweg (Voorstraat) met de Kuipersweg en de Stationsstraat. In oude koopakten wordt ook de naam "Posthuis" genoemd. Deze naam herinnert aan de functie die dit gebouw vroeger had als halte en wisselplaats van de postkoets en dat de postmeester hier woonde.

Het uithangbord van het "Logement in De Roskam of Posthuis" uit circa 1845.

De oudste aanwijzing dat op de plek van "De Roskam" (nu een Chinees restaurant) een herberg heeft gestaan, is te vinden in een proclamatie (verkoopakte) d.d. 13 december 1697. Hier is sprake van een zekere Fokeltje Folkerts en haar beroep was "harbargierse". We gaan nu met grote sprongen door de tijd en komen terecht in het jaar 1787. Het was in het jaar dat de koopman Roelof Stuit en zijn vrouw Gerritje Mentjes uit Dokkum de herberg kochten van Baukjen Everts, de weduwe van Jilder Tjammes, die woonde in Buitenpost, voor een bedrag van 9000 caroliguldens. Het gebouw wordt in de proclamatie onder meer als volgt beschreven: "sekere huisinge en herberge met de stallen en schuur, staande in de gemeente van Buitenpost, de Roskam genaamd". Bij de koop was o.a. inbegrepen: "de lange tafel in de woonkamer met het grote tafelblad, de twee losse paardekribben met kanborden in de gang en voort met al 't gene daaraan aard band spijker en nagelvast is". Roelof Stuit was naast zijn beroep als kastelein ook paardenkoopman en paardenhouder. Waarschijnlijk zal zijn vrouw in hoofdzaak de herberg hebben gerund. In het begin van de 19de eeuw werd er in Buitenpost ieder jaar in de maand november nog een veemarkt gehouden. Hier kwam in de regel veel volk opaf, zo ook op 17 november 1806 een zekere Johannes Rienks Cuipers van Drachten. Om zich wat vrijer te bewegen had hij zijn geldriem met geel koperen slot en schotel, waarin zich twee zakken met geld bevonden, ten bedrage van f 440,- aan de kastelein Roelof Stuit in bewaring gegeven. Stuit had de riem op een bed in de kelder gelegd en dacht dat dit een veilige plek was. Maar hélaas, ruim een uur later was het geld al verdwenen en na afloop van de markt vond men de riem, stuk gesneden en met stenen gevuld, in de gracht naast de herberg.

Rekening "te kwader trouw" opgemaakt?

In de maand januari 1795 trokken de Fransen ons land binnen, die tot het jaar 1813 hier zouden blijven. Overal werden ze feestelijk binnengehaald. De Leeuwarder Courant maakte er in die dagen uitvoering melding van. Gewoonlijk werd na een optocht en een toespraak op een centraal punt in de plaatsen een vrijheidsboom gepland en volgde "gulle en een-

voudige vrolijkheid" door zingen en dansen om deze boom. Een nieuwe tijd was begonnen van "vrijheid, gelijkheid en broederschap". Onze nieuwe vrienden moesten uiteraard van eten en drinken worden voorzien en bij de logementen en burgerij volgde de onvermijdelijke inkwartiering. Op 6 maart 1795 was Buitenpost aan de beurt en vanaf die datum was het in "De Roskam" een drukte van belang. De inkwartiering gebeurde vaak "op last van biljet". Dit hield in dat volgens dit stuk opdracht werd gegeven om de militairen van de "noodwendigheden" te voorzien, dat wilde zeggen het voorzien van gewone maaltijden en onderdak en dus geen luxe voorzieningen. De kosten konden in rekening worden gebracht bij de "municipaliteit", de gemeentelijke overheid. Over het begrip "noodwendigheden" ontstond verschil van mening. De Franse gasten vroegen Stuit om wijn en brandewijn, maar ze kregen bier, dat goedkoper was. De rekening die voor het verblijf in de herberg door de militairen werd opgemaakt is bewaard gebleven. Hierin kunnen we lezen wat dit allemaal inhield. Een vaste kostenpost was die van de koeriers, die tussen de garnizoenen Leeuwarden en Groningen heen en weer reisden om de verschillende boodschappen over te brengen en Buitenpost als pleisterplaats gebruikten. Deze mannen kregen in "De Roskam" hun maaltijden en slapen er. Hun paarden kregen onderdak in de stallen en werden van het nodige voorzien. Een klein voorbeeld wat Stuit in rekening bracht, is het volgende: "Den 8 Junij. Agtien paarden op den Stal. Voor Hooij, Haver en Stroo: 18 car. Guldens. En Negen Man, Tweemaal Eeten, Bier, koffij, Slapen En 'Morgens Koffij en Eeten, ijder Man Twee Gulden, 18 car. Gulden". Na verloop van tijd kwam de herbergier met een nota van in totaal 262 caroliguldens en 5 stuivers. Maar de overheid van Achtkarspelen vond dat Stuit te veel had berekend en men stelde dat "de rekening kwaadwillig was opgemaakt".

Niet "ontvangbaar"

Het geschil tussen Roelof Stuit en de gemeente mondde uiteindelijk uit in een proces voor het Hof van Friesland. In een heel pak stukken, die aan de zaak werd gewijd, geeft ons nu nog een aardig beeld van wat er allemaal was gebeurd tijdens de inkwartiering en welke

van beide zijden de grieven waren. Van gemeentelijke zijde werd aangevoerd, dat Stuit voor de huur van een paard 3 gulden per dag in rekening bracht, terwijl de "mede Castelain" Brouwer in Buitenpost minder dan 2 gulden berekende.

Verder zou Stuit te duur zijn met de kosten van een middagmaal. Pieter Sipkes, herbergier in Twijzel, was meer dan de helft goedkoper. De advocaat van Stuit bracht hiertegen in "dat men bij de gemeente toch wel zou moeten weten dat men bij de herberg in Twijzel niet de tafel werd gehouden als bij Stuit. Het was toch wel bekend dat men bij de herberg in Twijzel een boterham kreeg, in plaats van een deftige burgerpot, zoals bij de Roskam in Buitenpost. De rekening van Pieter Sipkes was geen basis om die van Roelof Stuit te beoordelen".

Ook kwam het verhaal naar voren van het "bedorven" paard. De herbergier had aan de Fransen een paard verhuurd, die hij "afgejaagd en stijf" had teruggekregen. Men had het dier op één dag heen en weer van Buitenpost naar Nieuweschans laten draven. De herbergier was hierdoor genoodzaakt om het paard voor 30 car. guldens te verkopen, dat ver beneden de prijs was. Hier werd tegengebracht dat het beest voor de rit naar Nieuweschans in slechte conditie verkeerde. Dan was er nog de klacht dat door twee onderofficieren op 10 juli 1795 een fles jenever uit de herberg was meegenomen, zonder te betalen. Eerst op 17 juni van het jaar 1800, 5 jaren na het indienen van de klacht kwam de uitspraak van het Hof van Friesland. Deze rechtbank bepaalde, dat Stuit alleen de verstrekte noodwendigheden vergoed zou krijgen en dat dus de gemeente niet verplicht was het volle bedrag van de rekening te betalen. De klacht van Roelof Stuit werd niet "ontvangbaar" verklaard.

"Kwade behandeling?"

Tijdens het proces werd namens de gemeente naar voren gebracht dat er veel klachten waren over de "kwade behandeling" door Stuit van de militairen, terwijl men altijd "vergenoegd" was over die van de andere herbergiers in de omgeving. De reactie namens de herbergier was hierop de opmerking dat de Fransen "sich dikwijls brutaal aanstelden". Dat ook de vrouw van Stuit niet bepaald op de militairen was gesteld, blijkt uit het volgende voorval: Zij kreeg begin mei 1795 hevige ruzie met enkele Franse officieren, die een overvloedige maaltijd hadden besteld en na afloop wilden betalen met papieren "assignaten". Zij had het papiergeld "in haar handen gerold, vervolgens in de mond gestoken om ze te kauwen en daarna met uiterste verachting op de grond gespogen". De officieren namen mevrouw Stuit niet zelf onder handen, maar deden hun beklag bij hun superieuren in Leeuwarden. Die besloten het gemeente-

bestuur van Achtkarspelen aan te schrijven om haar hierover de les te lezen en alzo gebeurde het. Dit mocht niet weer gebeuren.

"Het Posthuis"

Roelof Stuit deed de herberg in 1809 van de hand aan Folkert Douwes Wadman en zijn vrouw Aaltje Andries uit Drogeham. Het gebouw veranderde niet alleen van eigenaar maar ook van naam. De nieuwe eigenaars gaven "De Roskam" van paardenman Stuit nu de naam van "Posthuis". In de verkoopakte vinden we de bepaling dat aan de verkopers - de familie Stuit - de vrijheid is behouden om tot 1 augustus 1809 hun hengsten "op stal en het hooij mitsgaders wagen en chais in de schuur te houden en de merriën, welke bij de hengsten komen om gedekt te worden, op stal te setten. De dong, welke tot den 1 Augustus 1809 wordt gemaakt blijft ten voordeele van de verkoopers met het regt om voor den 1 September daar aan volgende weg te voeren". Folkert Wadman stierf op 9 maart 1816 op 44-jarige leeftijd, nog maar zeven jaar nadat hij eigenaar van de herberg was geworden. Zijn 43-jarige vrouw, Aaltje Andries van Dijk, gaat verder met de zaak. Behalve de twee kinderen Froukje en Douwe, wonen bij haar een knecht en een meid en dan was er ook nog iemand in pension. Dat was de toenmalig vrijgezelle gemeentesecretaris van Achtkarspelen, Frederik Jan Michiel Minema Mulier, een Brabander van geboorte, die vele jaren in Buitenpost werkzaam is geweest.

Bezorging van de post

De bewoners van de herberg hebben zich een lange reeks van jaren beziggehouden met de postbezorging. Tot 1832 namen de schippers, die op het traject Dokkum-Stroobos een dagelijkse dienst verzorgden, de post mee voor Achtkarspelen en Kollumerland c.a. De brieven werden dan afgeleverd bij het Kollumertolhuis aan de trekvaart, waar een distributiekantoor van de posterijen was gevestigd. Hier was een distributeur, officieel aangesteld door de overheid, die voor de verspreiding in beide gemeenten zorgde. Omdat de combinatie met Kollumerland problemen opleverde, werd in 1830 besloten voor Achtkarspelen een eigen brievenbesteller aan te stellen. Het was destijds nog gewoonte dat de bekendmakingen van de grietenij in de kerken na de dienst werden afgelezen en op bepaalde plaatsen werden aangeplakt. Er werd in de maand april 1830 bekendgemaakt, dat als brievenbesteller in de grietenij was aangesteld, de persoon van Wobbe Wybrens van der Veen, veerschipper, wonende te Buitenpost. Dit was dezelfde man, die als knecht van de herbergier, volgens het volkstellingsregister, in "De Roskam" woonde. Volgens de publicatie van de grietenij was deze persoon "gehouden om aan het distributiekantoor aan het Kollumertolhek, in ontvangst te

nemen, alle voor de ingezetenen aldaar aangekomen brieven en dezelve op de meest spoedigste wijze te bezorgen aan de personen voor welke dezelve bestemd zijn". Verder werd nauwkeurig bepaald welke vergoeding de nieuwe postbode aan zijn klanten mocht berekenen. Het tarief hing af van het dorp in de grietenij, waar de brief moest worden bezorgd. Hoe verder vanaf het Kollumertolhuis, hoe duurder. Buitenpost was het dichtste bij en dat kostte maar f 0,05, maar een brief naar Surhuisterveen was f 0,20 en naar Rottevalle kostte het al f 0,30. Op deze bedragen kwam nog een toeslag van twee en halve cent, die aan de schippers op het distributiekantoor bij het tolhek was betaald als vracht. In 1832 kwam er een verandering door de aanleg van de nieuwe straatweg vanaf Leeuwarden door Buitenpost. Van de gouverneur in Leeuwarden kwam bij de grietman bericht dat "tot verbetering van den loop der posten tusschen Leeuwarden en

Groningen, een distributiekantoor in Buitenpost zal worden gevestigd, ter vervanging van het thans bestaande distributiekantoor bij het Kollumertolhek". In dezelfde brief werd de grietman verzocht om iemand voor te dragen "welke de geschiktheid bezit en genegen is, om de betrekking van Distributeur der brieven te Buitenpost te aanvaarden". Behalve een distributeur was er een bode nodig, die vanaf Buitenpost er voor kon zorgen dat ook in de omliggende dorpen de post werd bezorgd. Al spoedig reageerde de grietman in Buitenpost op de brief van de gouverneur als volgt: "Ik heb de eer UhoogEdele voor te dragen de persoon van Aaltje Andries van Dijk, wed., Folkert Douwes Wadman, herbergiersche in het oude Posthuis te Buitenpost, indien namelijk eene vrouw daarmede kan worden belast". "De postpaarden kunnen vrijzeker ten huize van die vrouw gestald worden". Verder berichtte grietman van Haersma dat er ook al een bode werkzaam was, die ook buiten de grietenij, zoals in Kollumerland, de brieven rondbracht.

Inventaris

Naderhand blijkt dat Douwe Wadman de functie van zijn moeder heeft overgenomen, want bij de volkstelling van 1840 wordt zijn beroep opgegeven als paardenpostmeester.

In het "Aardrijkskundig Woordenboek" door van der Aa, uitgekomen in 1840, kunnen we bij Buitenpost lezen: "men heeft er een distributie-kantoor der brievenposterij en een station der paardeposterij". Als bijzonderheid van het dorp was dit dus vermeldenswaard. Aaltje Wadman-van Dijk stierf in 1847 en zeven jaar later in 1854, kwam zoon Douwe te overlijden, nog maar 37 jaar oud. Na zijn dood maakte notaris Beekhuis (de overbuurman van de herberg) een inventaris op, zulks in verband met de nalatenschap. Dit is een stuk, bestaande uit vele bladzijden, waar nauwkeurig stuk voor stuk, alle bezittingen met de geschatte waarde en de bedragen van de schulden werden opge-

schreven. Een voorbeeld: "op de oostersche of grote bovenkamer: 57 linnen lakens f 57,-, een secretaire met daarop staande steengoed f 95,-, 238 bier- en geneverglazen f 23,80" enz. Behalve kastelein, postmeester, had hij ook een boerenbedrijf. In de inventaris is sprake van een koestalling in de gang naast de paardenstalling. "Buitenshuis" waren de bezittingen: "Een postkar, met kussen en kleed f 50,-, 5 zwartbonte varekoeyen f 555,-, 3 melkkoeyen f 305,-, 2 merries f 395,- en diverse schapen, lammeren en varkens.

Verder was er nog een vrucht haver op het land bij Augustinusga met een geschatte waarde van f 150,-. Andere eigendommen, behalve het Posthuis, waren de nieuwe herberg te Buitenpost, een huis in Twijzel, een moestuin ten noorden van het Posthuis en 5 percelen bouw-, mied- en weiland. Al met al kunnen we wel vaststellen dat deze Wadman niet slecht had geboerd in Buitenpost.

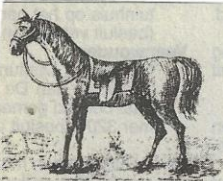

Latere eigenaren

In 1875 kwam de herberg voor f 15.000,- in het bezit van Barend de Jong, logementhouder te Kootstertille, die 42 jaar lang, tot 1917 het bedrijf runde. Na 1917 kunnen nog als eigenaren worden genoemd, o.a. Pieter Radersma, Herman August Bolling en Abe Bolling, die in 1945 trouwde met Anthonette Johanna Kuipers van Twijzel. Van 1983 tot 1991 was het Molle van der Meer, afkomstig van Bergum, die het bedrijf in De Roskam uitoefende. Sindsdien is er een Chinees restaurant in gevestigd. Wanneer dit gebouw zou kunnen spreken, dan was er vanaf het begin van de 17de eeuw tot heden heel wat te vertellen.

Bronnen/inventaris

- "Buitenpost, halfweg tussen ús mem en het peerd van ome Loeks" (artikel S. de Haan)
- Tresoar te Leeuwarden

Dit was een artikel namens de Stichting Oud-Achtkaarspelen

Buitenpost, 1877

LOGEMENT DE ROSKAM.

NOTA

Voor De Kerkvoogdij van Buitenpost

van B. L. DE JONG.

Lith. van Zeehuisen Leeuw.

<i>15 November</i>	<i>aan verteering</i>	<i>5,75</i>
<i>17 November</i>	<i>aan verteering</i>	<i>10,00</i>
	<i>to Lumps</i>	<i>15,75</i>
<i>Helduur 10 November 1870</i>		
<i>B. L. de Jong</i>		

Het "nazien der rekening" van de kerkvoogdij te Buitenpost gebeurde in 1877 in logement De Roskam. Wat de heren kerkvoogden precies op genoemde data hebben geconsumeerd aan "Verteeringen" komen we niet te weten. Overigens, de kop van de nota is een fraai stukje drukwerk.

Hotel "de Roskam" omstreeks 1925. In het midden de toenmalige eigenaar Pieter Radersma. De man links lijkt wel de ober-kelner.

1795

uit order van de Municipaliteit
van Achtkarspelen

Don 2 Junij Een Commissaris Vrijdags		
Eten en koffij en Bier	5	:
Yst Maten Haver		10
hooij onstroo voor het paart		8
Smergens Koffij en Eten en Slapen		8
Don 6 Junij Twee Officiers Vrijdags Eten	5	2
den 7 des Vrijdags Eten	5	2
haver voor de paarden	5	4
Een half fles wijn		10
het paant op de stal hooij en stroo		10
Don 9 Junij Achtien paarden op de stal		
Voor hooij haver en stroo	10	:
En Vegen twee maal Eten		
Bier Koffij Slapen En Smergens		
Koffij en Eten gder twee guden	10	:

Gedeelte van een nota van Roelof Stuit, kastelein in De Roskam te Buitenpost voor de gemeentelijke overheid van Achtkarspelen. Behalve een herberg had Stuit ook een paardenstalling, vandaar de kosten van hooi, stroo en haver. Verder zien we o.a. dat er maaltijden zijn gebruikt, alsmede bier koffie door Franse officieren in juni 1795.